

Korvapuusteja ja kohtaamattomuutta

- Mikä on lapsen kannalta kasvatuksessa haitallista?

Satu Rauhala

KM, erityispedagogi, Projektisuunnittelija
perheaikaa.fi 23.10.2014

Luennon sisällöt

Olemme osa sukupolvien ketjua

Miten pohtia omaa vanhemmuutta?

Mikä on lapsen kannalta kasvatuksessa haitallista

Kasvatuksen uusi suunta, kohti kannustavaa kasvatusta

Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen

- Fyysisiä tarpeita: esim. ravinto, lepo ja uni, liikunta, suojeleminen, valvonta ja ohjaus
- Tunne-elämän ja sosiaalisen kasvun tarpeita: esim. liittyä toisiin, turvallinen kiintymys, tulla nähdyksi ja kuulluksi omana ainutkertaisena itsenään, kokemus läheisyydestä ja jakamista, ilosta ja hyväksynnästä, kasvaa itsenäiseksi
 - Hyvän kasvun ja kehityksen turvaamiseksi lapsen tarpeet tulee tyydyttää oikea-aikaisesti, ennakoitavasti ja riittävästi
 - Vakaa, tuttu ja turvallinen arki, jossa on riittävästi aikaa lepoon, leikkiin, yhdessäoloon

Kasvatuksen tavoite?

Olen tärkeä, minua arvostetaan ja rakastetaan omana itsenäni

vs. huippusuorituksiin pystyvä yksilö, jonka itsetunto riippuu suorittamisesta ja menestyksestä

Muut ihmiset ovat luotettavia ja voin turvautua heihin

vs. minun on oltava jatkuvasti varuillani, muut voivat haluta minulle pahaa, on pärjättävä omillaan

Voin turvallisesti kertoa kaikista tunteistani ja tarpeistani

vs. muiden tarvitseminen ja heikkous on hävettävää

- Hyvän itsetunnon ja positiivisen minäkuvan omaava ihminen, joka tulee hyvin muiden kanssa toimeen ja pystyy käyttämään oman parhaan potentiaalinsa

Kasvatuksen perintö haasteena

- Käsitys hyvästä vanhemmuudesta elää ja muuttuu
- Ylisukupolvisuus - sosiaalinen perintö: Tavat kasvattaa lasta ja olla lapsen kanssa vuorovaikutuksessa periytyvät sukupolvien takaa
 - Perimme omilta vanhemmiltamme vanhempana toimimiseen ja olemiseen liittyviä arvoja, asenteita ja tyylejä
- Suomalaisessa kasvatuserinteessä on nähtävissä
 - Ankaruuden, kurin ja puhumattomuuden perinne
 - varhaisen itsenäistymisen ideaali ja henkisen laiminlyönnin perinne
- Tämän päivän ympäristö, media, ystävät, ammattilaiset ym. vaikuttavat

Miten pohtia omaa vanhemmuutta?

- Vanhemmuuden tyylit
”Rajat ja rakkaus”
- Kasvatustietoisuus
- Vanhempana oleminen ja vanhempana toimiminen
- Tunne oma kiintymys- ja kasvuhistoriasi
- Katso maailmaa lapsen silmin!

Kasvatustyylit / vanhemmuuden tyylit

Paljon rajoja

Paljon
rakkautta

<p>1) <i>Ohjaavat, lapsilähtöiset vanhemmat :</i> Vaativia ja rajoittavia mutta samalla lämpimiä ja läheisiä</p>	<p>2) <i>Ankarat vanhemmat :</i> Vaativia ja rajoittavia mutta viileitä ja etäisiä</p>
<p>3) <i>Sallivat vanhemmat:</i> Vähän rajoja ja vaatimuksia mutta suhteellisen lämpimiä</p>	<p>4) <i>Laiminlyövät ("antaa olla") vanhemmat:</i> Vähän rajoja ja vaatimuksia sekä vähän lämpöä ja läheisyyttä</p>

Vähän
rakkautta

Vähän rajoja

Ankara, komenteleva vanhempi

- Paljon rajoja – vähän rakkautta
 - Aikuisen sana on laki, tottelevaisuus tärkeää
 - Vanhemman omat tai muiden tarpeet keskiössä
 - Tiukka ja lapsen toimintaa rajoittava kontrolli
 - Ei keskustelua tai perusteluja säännöistä ja kielloista
 - Ankara kuri, jota ylläpidetään rangaistuksilla
-
- Nöyrä, ahkera ja tottelevainen
 - Passiivinen, aikuisista riippuvainen, ulkoa ohjautuva
 - Avuttomuus, sinnikkyuden puute ja odotus epäonnistumisesta
 - Huono itsetuottamus

Salliva ja hemmotteleva vanhempi

- Paljon rakkautta – vähän rajoja
- Lapsi on keskiössä, lapsen tarpeet ja toiveet ohjaavat vanhempien toimintaa
- Lapselle ei esitetä rajoja ja vaatimuksia, vaan ehdotuksia, kysymyksiä ja toivomuksia
- Vanhempi osoittaa näkemyksensä ja mielipiteensä epäsuorasti, voi esim. kyseenalaistaa lapsen tekemisen kertomatta suoraan, että se on kiellettyä tai epäsopivaa
- Aikuinen ei kanna vastuuta, voi lapsen silmin näyttäytyä välinpitämättömänä ja laiminlyöväenä
 - Vähäinen itsehallinta, käytös impulsiivista
 - Kokemus ja tunne turvattomuudesta
 - Syyllisyys, hyväksynnän hakeminen

Laiminlyövä vanhempi

- Vähän rakkautta – vähän rajoja
 - Ei osoita lapselle lämpimiä tunteita
 - Ei kontrolloi eikä säätele lapsen toimintaa
 - Ei huolehdi lapsen perustarpeista
 - Välinpitämätön, ei sitoutunut vanhemmuuteen ja lapseen
 - Voi olla arvaamaton ja epäjohdonmukainen, pelottava
-
- Lapselle turvaton ja vahingoittava kasvuympäristö
 - Kokemus arvottomuudesta

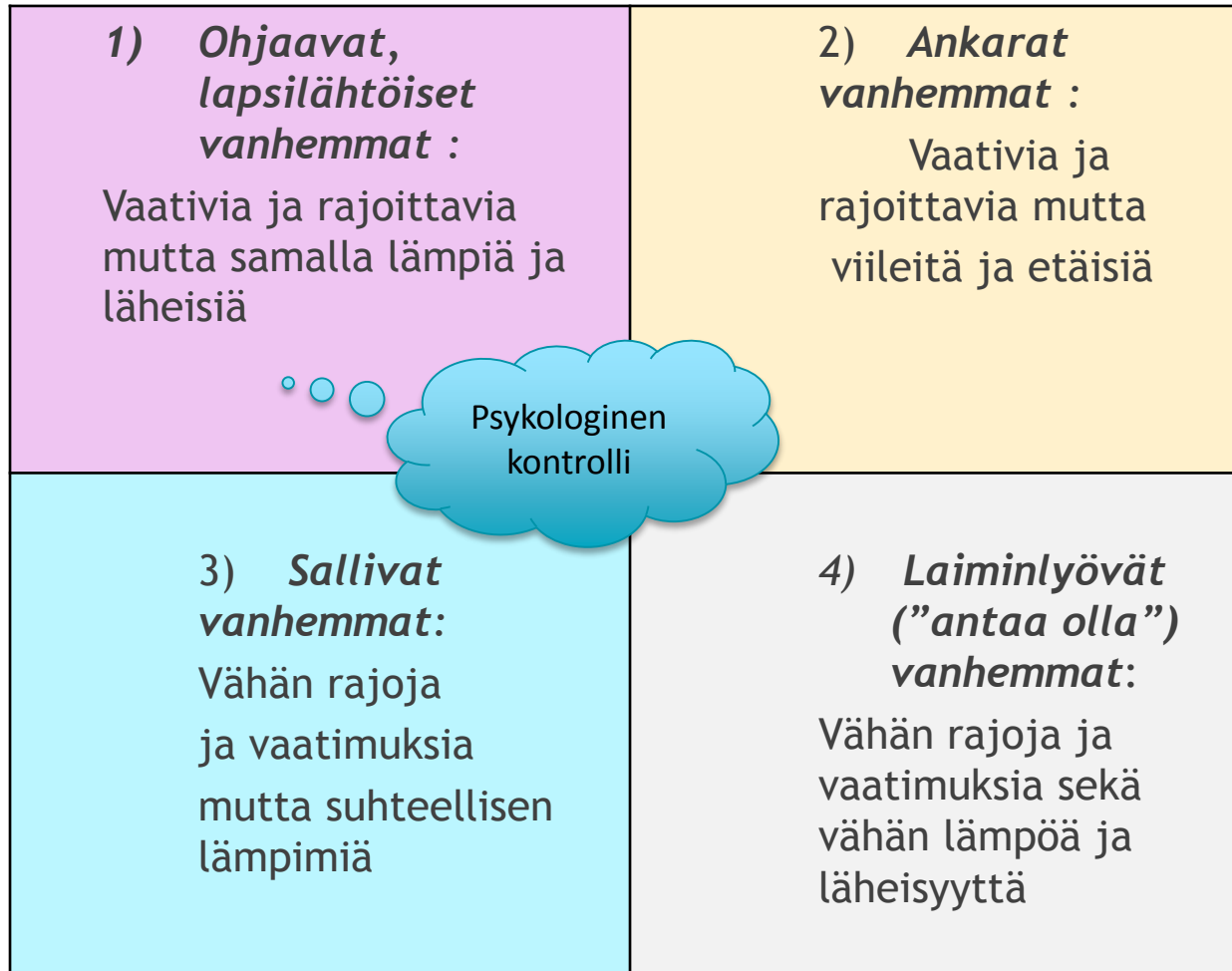
Ohjaava, lapsilähtöinen vanhempi

- Lämmin, avoin ja vastavuoroinen suhde lapsen ja vanhemman välillä
 - Vanhemman toiminnan pohjana ovat lapsen yksilölliset tarpeet
 - Kantaa vastuun, mutta keskustelee lapsen kanssa ja ottaa lapsen mielipiteet huomioon
 - Vanhempi on sitoutunut vanhemmuuteen, kiinnostunut lapsen kokemuksista ja tunteista
 - Osoittaa hyväksyntää ja luottamusta lasta kohtaan
 - Rohkaisee ja kannustaa lasta ikätason mukaisesti itsenäiseen ongelmanratkaisuun
-
- Hyvän itsetunnon ja toimintakyvyn omaava
 - Suhtautuu innokkaasti uteliaasti maailmaan
 - Hyvät oppimisvalmiudet ja sosiaaliset taidot

Kasvatustyylit / vanhemmuuden tyylit

Paljon rajoja

Paljon
rakkautta

Vähän
rakkautta

Vähän rajoja

Miten pohtia omaa vanhemmuutta?

- Vanhemmuuden tyylit
”Rajat ja rakkaus”
- Kasvatustietoisuus
- Vanhempana oleminen ja vanhempana toimiminen
- Tunne oma kiintymys- ja kasvuhistoriasi
- Katso maailmaa lapsesi silmin!

Mikä on kasvatuksessa haitallista?

- Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus, joka
 - Tuottaa lapselle jatkuvia turvattomuuden, arvottomuuden ja ei-rakastetuksi tulemisen kokemuksia
- Fyysinen tai henkinen väkivalta ja
- Lapsen fyysisten tai henkisten tarpeiden laiminlyönti
 - lapsen toiminnan säätelämiseksi
 - lapsen rankaisemiseksi
 - vanhemman oman valta-aseman ylläpitämiseksi
 - Kuritusväkivaltaa

Kasvatuksessa haitallista on

	Väkivalta (tekeminen)	Laiminlyönti (tekemättä jättäminen)
Fyysinen	Fyysinen väkivalta	Fyysinen laiminlyönti
Henkinen	Henkinen väkivalta Lapsen ja vanhemman väliset tapahtumat ja tilanteet	Henkinen laiminlyönti Lapsen ja vanhemman välinen suhde ja vuorovaikutus

Fyysinen väkivalta

- Lapsen kehoon kohdistuvaa voimankäyttöä, joka aiheuttaa kipua tai epämukavan olon
 - Esimerkiksi lyöminen, läpsiminen, töniminen, repiminen, tukistaminen, luunappi, kovakourainen käsittely, syömään pakottaminen
- Lapsella on ehdoton oikeus fyysiseen koskemattomuuteen
 - Kuritusväkivalta on lailla kiellettyä

Fyysinen laiminlyönti

- Lapsen fyysisistä perustarpeista ei huolehdi, esimerkiksi
 - Ruoka
 - Vaatetus
 - Uni ja lepo
 - Suojelu ja turva
 - Terveystenhoito ja koulutus
- On tärkeää tuntee lapsen iänmukaiset ja yksilölliset tarpeet

Henkinen väkivalta

Lapsen ja vanhemman
väliset
tapahtumat ja tilanteet

- Väkivallalla uhkaaminen
 - Pelottelu
 - Haukkuminen, loukkaaminen, nimittely
 - Nöyryyttäminen, alistaminen
 - Eristäminen, lapsen näkymättömäksi tekeminen
 - Aikuisen aggressiivinen ja uhkaava käytös
- Lapsi tuntee ja kokee olonsa uhatuksi ja turvattomaksi

Henkinen laiminlyönti

Lapsen ja vanhemman
välinen suhde ja
vuorovaikutus

- Lapsen tunne-elämän tarpeista ja sosiaalisista tarpeista ei huolehdi, esimerkiksi
 - Vanhempi ei ole henkisesti läsnä tai lapsen saatavilla
 - Vanhemman suhtautuminen ja asenne lasta kohtaan on kielteinen
 - Vanhemman ja lapsen suhteesta puuttuvat lämpö ja läheisyys
 - Iän ja kehityksen suhteen sopimattomat odotukset lasta kohtaan
 - Lapsen ylisuojelu, oppimisen ja uteliaisuuden yllirajoittaminen
- Saa lapsen tuntemaan itsensä arvottomaksi, ei-toivotuksi ja ei-rakastetuksi

Mikä ei ole kasvatuksellista väkivaltaa?

- Lapsen ohjaaminen, rajoittaminen tai estäminen silloin, kun ei pyritä aiheuttamaan eikä aiheuteta kipua ja lapselle syntyy kokemus ja tunne suojelelusta ja turvallisuudesta
 - lapsen suojaaminen vahingolta (esim. tarttuminen kädestä kun lapsi meinaa juosta auton alle)
 - lapsen rajaaminen vastoin tahtoa (esim. rimpuilevan lapsen kantaminen ulkoa sisään)

Miten yleistä kasvatuksessa tapahtuva väkivalta ja laiminlyönti ovat?

- Vanhemmilta kysyttäessä
 - Asenne väkivaltaa kohtaa on kielteinen, vain 15% kaikista suomalaisista ja 8% lapsiperheiden vanhemmista hyväksyy kuritusväkivallan
 - Noin puolet lapsiperheiden vanhemmista kertoo käyttävänsä väkivallan tai laiminlyönnin keinoja arjessaan
- Lapsilta ja nuorilta kysyttäessä
 - Noin puolet kertoo kokeneensa väkivallan tai laiminlyönnin eri muotoja

Kasvatuksellisen väkivallan ja laiminlyönnin vaikutukset?

- Vaikuttaa lapsen aivojen kehitykseen ja toimintaan ja siten koko myöhempään elämään
 - Häiritsee lapsen tunteiden ja käytöksen säätelyn kehittymistä
 - Levottomuus, uhmakkuus, aggressiivinen käytös, vetäytyminen, ahdistuneisuus, uni- ja syömishäiriöt, erilaiset kivut, kastelu, keskittymisvaikeudet jne.
 - Käsitys itsestä huonona, osaamattomana, arvottomana, huono itsetunto
- Erytisen vahingoittavaa on, että sama ihminen jonka pitäisi hoivata, tarjota turvaa ja rakastaa, on pelottava
- Leimaa perheen vuorovaikutussuhteita
- Turvaton lapsi ei opi

Mitä tilalle?

Kehitä itseäsi vanhempana

- Lapsen ja aikuisen välisen, turvallisen ja myönteisen ihmissuhteen, ”peruskiven” rakentaminen ja ylläpitäminen
- Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus, jolle on ominaista ilo, hyväksyntä, hellyys, empatia, kunnioitus ja kannustus
 - Utelias, empaattinen, hyväksyvä ja leikkisä asenne lasta kohtaan
 - Vakaa ja ennakoitava arki
 - Vanhemman omasta hyvinvoinnista huolehtiminen

Mitä tilalle?

Kun tilanne on päällä, hermot meinaa mennä

- Tunnista oman kehosi tunnetila, ”nyt olen suuttunut”
 - hengitä muutaman kerran syvään sisään ja rauhallisesti ulos
- Kuule, mitä lapsi sanoo tai muutoin viestittää, lapsen viestin takana on aina jokin tarve
- Hyväksy lapsen tunne ja pyri suhtautumaan siihen empaattisesti
- Ota lapsi syliin, kosketus ja silytys rauhoittaa teitä molempia, estä lyönnit ja potkut, suojele lasta, itseäsi ja ympäristöä
- Ketään ei saa satuttaa tai ja mitään ei saa rikkoa
 - kerro se lapselle (ja itsellesi)
- Palauta vuorovaikutus myönteiselle raiteelle, osoita lapsellesi hyväksyntää ja rakkautta hänen teostaan huolimatta

Lapsi tarvitsee sinun rakkauttasi

→ **Osoita, että pidät lapsestasi**

- Miten osoitat positiiviset tunteesi lastasi kohtaan?
- Kuinka usein ja paljon näytät lapsellesi, että pidät hänestä?
- Mikä lapsessasi herättää sinussa eniten hellyyttä ja iloa?
- Millaisissa tilanteissa syntyvät sinun ja lapsesi väliset jaetun ilon ja rakkauden hetket?

Lapsi tuntee itsensä tärkeäksi, kun olet kiinnostunut siitä, mitä hän tekee

→ Seuraa lapsesi tekemiä aloitteita

- Miten vastaat lapsesi aloitteisiin?
- Kuinka herkästi ja usein huomioit lapsen viestit, tarpeet ja toiveet ja pysähdyt kuulemaan lasta?
- Kuinka lapsesi viestittää omista tarpeistaan?
- Millä tavoilla ja keinoilla lapsesi tekee aloitteita ja ottaa kontaktia?

Kun olemme lähellä toisiamme, voin näyttää miltä minusta tuntuu

→ Pidä yllä läheistä vuoropuhelua

- Millä tavoilla olet lämpimässä ja läheisessä vuoropuhelussa lapsesi kanssa, joko sanoilla tai ilman sanoja?
- Kuinka usein juttelet, olet katsekontaktissa ja jaat myönteisiä tunteita lapsesi kanssa?
- Millainen yhteys ja läheisyys teillä oli, kun lapsesi oli pieni vauva? Miten oletat ja toivot läheisyytenne näkyvän, kun lapsi kasvaa vähän isommaksi?

Itsetuntoni kasvaa, kun arvostat minua

→ Kannusta ja anna tunnustusta

- Millä tavoilla ilmaiset lapsellesi arvostusta ja tunnustusta?
- Kuinka usein vahvistat ja rohkaiset lapsesi ponnistuksia ja yrityksiä?
- Missä asioissa uskot lapsesi tarvitsevan eniten rohkaisua, vahvistamista ja kannustamista?
- Kuinka lapsesi reagoi, kun hän saa sinulta tunnustusta ja arvostusta?

Kiinnostun, kun näytät minulle asioita

→ Auta lasta keskittymään yhteiseen kiinnostuksen kohteeseen

- Miten houkuttelet lastasi keskittymään yhteisiin kokemuksiin ja tekemisiin kanssasi?
- Miten paljon lapsesi tarvitsee apua kohdistamaan ja ylläpitämään huomion tiettyssä asiassa?
- Miten autat häntä siinä?
- Mikä saa lapsesi uteliaaksi ja kiinnostumaan?
- Millaisia leikkejä leikitte mielellänne yhdessä?

Haluan saada selville, miten asiat ovat

→ Anna merkityksiä lapsesi kokemukselle

- Miten luot ja liität positiivisia tunteita yhteisiin kokemuksiinne?
- Kuinka paljon annat sanoja niille asioille, mitä sinä ja lapsesi koette yhdessä?
- Kuinka näytät lapsellesi, että olet kiinnostunut siitä, mitä te koette yhdessä?
- Kuinka tiedät, mistä lapsesi on kiinnostunut?

Kun saan vähän apua, osaan tehdä monia vaikeita asioita
→ **Suunnittele, anna tukea, pidä yllä
rutiineja ja säätele rajoja myönteisellä
tavalla**

- Miten ohjaat lapsesi käyttäytymistä ja toimintaa?
- Miten toimit silloin, kun rajojen asettaminen onnistuu
- Kuinka paljon ohjaat lastasi myönteisellä tavalla; antamalla vaihtoehtoja ja sopivasti tukea ja selittämällä?
- Mitkä arkipäivän rutiinit toimivat hyvin lapsesi kanssa?
- Minkä tunteiden käsittelyssä lapsesi tarvitsee eniten sinun apuasi ja harjoittelua (kiukku, ilo, uteliaisuus, pettymys, suru jne.)

Lukuvinkkejä

Daniel Hughes: Kiintymyskeskeinen vanhemmuus
Toimivuutta kasvatukseen

MLL: Vanhemman työkirja (pdf)

Webster-Stratton: Ihmeelliset vuodet
Ongelmanratkaisupuokas 2-8 -vuotiaiden lasten vanhemmille

Joutsenniemi & Mustonen: Ruuhkataidot
Iloa vanhemmuuteen